

Ще тут не буде зайвим підкреслити, що дослідник-джерелознавець звернув особливу увагу на властивості передачі генеалогічної інформації, що проявляється у різних видах джерел оригінально, на противагу таким властивостям, які обійдено навіть у знаних джерелах суто генеалогічних. Одночасно Ю.Легун підкреслив у своїй праці: оглянутий ним джерельний комплекс повинен стати у нагоді як базовий завдяки своїй інформативності, ще й дослідникам інших спецдисциплін, серед яких історична демографія, просопографія, біографістика, історія родин у мікрорегіональному розрізі.

Комплексно подана інформація про джерела з селянської генеалогії зацікавить не тільки професіоналів. Без перебільшення можна твердити, що її візьмуть на озброєння музейні працівники та архівісти, яким постійно доводиться мати справу з тими представниками нашого суспільства, що шукають своє родовідне коріння. Ідеться тут не про “повернення втраченої спадщини”, а про зростання суспільної свідомості у громадян, які прагнуть відповісти на запитання – “Звідки походять мої предки? Хто стояв біля витоків мого роду?”

Та й дослідники з генеалогії вже не можуть сьогодні обмежитися вибудовою сухої схеми висхідних та низхідних родоводів, а прагнуть мати ще й досє на тих людей, які становлять численні покоління предків окремих родин. Отже, генеалогія, як нам видається, набуває тепер ознак універсальної галузі знань та історичних досліджень. Виразно проступає і нове завдання генеалогічної науки: через історію окремого роду, апелюючи до особистої причетності, відкривати перед сучасними громадянами історію нації, держави, людства.

Книга Ю.Легуна свідчить про величезні можливості історичних джерел, що допомагають розкрити багатомірність нашого буття і створити реальну картину участі роду і найдрібнішої ланки суспільства – людини в розвитку людської цивілізації.

Нам приємно відзначити, що рукопис книги обговорювався на засіданні відділу спецдисциплін та рецензувався відомими вченими нашого інституту. Відтак, дана наукова праця, пройшовши всі етапи підготовки до видання, стала, на наше глибоке переконання, зразком опрацювання надзвичайно складної проблеми, до удосконалення викладу якої автор поставився дуже відповідально.

Відтак, маємо унікальну можливість отримати повну уяву щодо послідовно оцінених генеалогічних джерел одночасно з репрезентацією їх місць збереження. Залишається тільки відзначити одне: потрібні видання не тільки для генеалогії, а й для численних складових сім’ї спецдисциплін, як галузей історичних знань.

М.Ф.Дмитрієнко (Київ)

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

Ю.В.Латиш (Київ)

ДЕСЯТИ ДЕКАБРИСТСЬКІ ЧИТАННЯ

У грудні 2005 р. наукова громадськість відзначила 180-річчя повстання декабристів. Одні вбачають у ньому початок революційного визвольного руху, інші – закінчення ери палацових переворотів, треті – першу масонську змову. Побутує думка, що рух декабристів – добре досліджена тема, де вже немає що робити серйозному вченому. Причому, беруться до уваги переважно кількісні показники (величезна кількість праць про декабристів). Справді, дореволюційні та радянські історики зробили дуже багато для вивчення декабризму. Але умови, в яких вони працювали, наклали відбиток на їхні праці. Переосмислення досягнень радянського декабристознавства – одна з нагальних потреб сьогодення.

Із цієї нагоди 14–15 грудня 2005 р. Інститут історії України НАНУ та Київський національний університет ім. Тараса Шевченка провели десяту міжнародну науково-теоретичну конференцію “Декабристські читання”. У ній взяли участь провідні декабристознавці України та Росії, а також краєзнавці, нащадки декабристів, музейні працівники, молоді вчені.

Конференцію відкрив директор Інституту історії України НАН України, д-р іст. наук, проф., академік НАНУ *В.Смолий*. Привітавши присутніх із визначною подією, він наголосив на винятково-

му значенні руху декабристів в історії країн, що входили до складу Російської імперії. Характеризуючи основні проблеми, які стоять перед сучасним декабристознавством, В.Смолій підкреслив необхідність переосмислення ролі декабризму в українській історії, написання нових узагальнюючих досліджень, відновлення співпраці між науковцями пострадянського простору.

Пленарне засідання розпочалося ювілейною промовою д-ра іст. наук, проф., завідувача кафедри історії для гуманітарних факультетів Київського національного університету ім. Тараса Шевченка *Г.Казьмирчука* “Декабристські читання”: історія й перспективи розвитку”. Він відзначив, що започатковані у 1987 р. “Декабристські читання” стали справжньою науковою школою для молодих дослідників, сприяли налагодженню взаємин між українськими та російськими вченими.

Жвавий інтерес викликала доповідь відомого дослідника декабризму д-ра іст. наук, проф. Російського державного гуманітарного університету (Москва) *О.Киянської* “Південне товариство у 1823 р.” Вона була присвячена актуальному питанню будь-якої революції – її фінансуванню. О.Киянська висунула гіпотезу, що у 1823 р. члени Південного товариства планували розпочати військову революцію і прагнули профінансувати рух армії на столицю за рахунок державної скарбниці, для чого О.Юшневський завищив суму на утримання 2-ї армії. План зазнав краху, оскільки імператор не затвердив бюджет.

Аспірант Київського національного університету ім. Тараса Шевченка *Ю.Латиш* виголосив доповідь “Українська та російська історіографія декабристського руху в Україні в роки домінування революційної концепції (друга половина 1930-х – перша половина 1980-х рр.)”. Проблему “Українська тема в поезії Федора Глінки” розкрила д-р філол. наук, проф. Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Короленка *В.Мацапура*. Канд. іст. наук, доц. Київського національного університету ім. Тараса Шевченка *Т.Орлова* висвітлила питання “Декабризм у світлі постмодернізму”. Завершила пленарне засідання доповідь заступника директора Інституту історії України НАН України, д-ра іст. наук, проф., члена-кореспондента НАНУ *О.Решета* “Інститут історії України НАН України – осередок дослідження руху декабристів”.

Подальша робота конференції проходила в історичній та історіографічній секціях. Нові підходи до проблем декабризму намітилися в доповідях канд. іст. наук, доц. Московського державного університету ім. М.В.Ломоносова *І.Карацуби* “Революційна релігія С.І.Муравйова-Апостола як християнина”, канд. іст. наук, ст. наук. співроб. Санкт-Петербурзького Інституту російської історії РАН *М.Сафонова* “Маніфест до російського народу”, канд. іст. наук, доц. Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова *І.Коляди* “Декабризм та суспільні трансформації початку XIX ст.”

З інтересом було сприйнято доповіді д-ра іст. наук, проф. Кам’янець-Подільського державного університету *Л.Баженова* “Князь Антоній Яблоновський: штрихи до портрета діяча конспіративного руху 20-х років XIX ст. у Польщі й Україні” та канд. іст. наук, доц. Волинського національного університету ім. Лесі Українки *А.Куликовської* “Декабрист М.С.Лунін про Польщу і польське питання”. Долі декабристів – офіцерів флоту стали предметом дослідження канд. іст. наук, доц. Національного авіаційного університету *О.Траверсе*.

Історичну паралель між долями донощиків І.Шервуда та О.Петрова провів у своїй доповіді канд. іст. наук, доц. Ніжинського державного педагогічного університету ім. М.Гоголя *Є.Луняк*. Стосунки декабриста Ф.Глінки й О.Пушкіна висвітлила д-р техн. наук, проф. Національного технічного університету України “КПІ”, голова київського Пушкінського товариства *Л.Кесова*. Нове бачення проблеми “Т.Шевченко і декабристи” висловив нащадок декабриста *В.Поджіо* (Москва). Із доповіддю “Відображення основних положень політико-правової доктрини декабризму в конституційному проекті М.М.Муравйова” ознайомила присутніх аспірантка Київського національного університету ім. Тараса Шевченка *С.Новікова*.

Учасники читань порушували важливі питання історіографії та джерелознавства декабристського руху. Зокрема мемуари Ф.Глінки стали предметом дослідження канд. філол. наук, доц. Ніжинського державного педагогічного університету ім. М.Гоголя *Н.Жаркевич*, а аспірантка Київського національного університету ім. Тараса Шевченка *М.Казьмирчук* виголосила доповідь “Проблема “Декабристи і ломбарди”: джерелознавчий аспект”. Висвітлення декабристської проблематики на сторінках “Українського історичного журналу” дослідив канд. іст. наук, ст. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ *О.Донік*.

Популярним декабристознавчим жанром залишаються біографічні студії відомих декабристознавців. Проблему “Південне товариство декабристів напередодні повстання у науковій спадщині В.М.Базилевича” розкрив канд. іст. наук, асистент Київського національного університету ім. Тараса Шевченка *О.Вербовий*. Канд. іст. наук, асистент Київського національного університету ім. Тараса Шевченка *О.Ляпіна* дослідила життєвий шлях Л.Добровольського. 80-річчю з дня народження відомого українського декабристознавця Г.Сергієнка була присвячена доповідь *Г.Казьмирчука*, *Ю.Латиша* та канд. іст. наук, доц. Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди *Т.Соловйової*. На жаль, багато доповідей мали лише дотичне відношення до руху декабристів.

Варто наголосити, що серед учасників конференції чимало представників молодшої генерації, котрі роблять перші кроки на дослідницькому шляху. Це аспіранти й студенти провідних навчаль-

них закладів України *С.Власенко, В.Дмитрієв, А.Кіценко, Г.Корольов, О.Куриленко, С.Раєвський, О.Ткачук*. В їхніх доповідях поки що не все ідеально, є багато дискусійних моментів. Але набутий досвід спілкування з провідними фахівцями-декабристознавцями може стати дороговказом професійного зростання.

У ході конференції відбулося кілька дискусій. По-перше, порушувалося питання про стан вітчизняного декабристознавства. Не секрет, що воно поки що суттєво відстає від російського. Тому сусіди нерідко вважають його периферійним, не вартим уваги. На наш погляд, воно стикається з низкою об'єктивних проблем (відсутність в Україні архівних документів, усталений міф про належність декабризму лише до російської історії) і переживає труднощі наздоганяючого розвитку.

По-друге, вкотре порушується питання про доцільність переосмислення декабристського руху. Багато дослідників і краєзнавців, переважно представники старшого покоління, виступають проти привнесення в декабристознавство нових думок та суджень, неначе останній бастион боронять герценівсько-ленінську концепцію. Більшість науковців розуміють, що закляки до ідейного застою фактично ставлять під сумнів доцільність існування декабристознавства взагалі. Третя дискусія точилася довкола намагання молодих дослідників довести ідейну спадковість між декабристами та учасниками "Помаранчевої революції" в Україні. Зокрема О.Куриленко намагався обґрунтувати, що обидві революції були спричинені політичною активністю прозахідної молоді. Ця дискусія відбувалася найгостріше, оскільки була пов'язана з проблемами сьогодення. На нашу думку, проводити паралелі між минулим і сучасним слід украй обережно. Нерідко вони призводили до побудови мертвих схем, які впродовж десятиліть нав'язувалися науковцям і суспільству. Так сталося з ленінською теорією про три етапи визвольного руху. Нам імпонує прагнення молодих дослідників бачити в подіях минулого не лише набір фактів, а й приклад для сьогодення. Проте для твердження про ідейні зв'язки між декабристами й учасниками "Помаранчевої революції" немає жодних підстав.

Конференція довела необхідність діалогу між ученими України та Росії, між представниками різних поколінь, між професіоналами та краєзнавцями тощо. Її матеріали заплановано видати окремим збірником.

В.В.Тельвак (Дрогобич), В.П.Педич (Івано-Франківськ)

VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

"КРАКІВ–ЛЬВІВ: КНИГИ, ЧАСОПИСИ, БІБЛІОТЕКИ ХІХ ТА ХХ СТОЛІТТЯ"

16–18 листопада 2005 р. в Кракові (Польща) проходила чергова VIII Міжнародна наукова конференція, присвячена дослідженню видавничого, літературного та бібліотечного процесу на галицьких землях ХІХ–ХХ ст. Вона традиційно відбувається з інтервалом у два роки, починаючи з 1986 р. Організатором форуму, як і в попередні рази, виступив Інститут наукової інформації й бібліотекознавства Краківської педагогічної академії імені Комісії національної освіти, котрим керує професор *Г.Косентка*. Роботу конференції відкрив ректор академії професор *Г.Жалінський*. Він привітав її учасників та підкреслив, що організований науковий форум, котрий має вже усталені традиції, попри свої конкретні завдання, відіграє також важливу роль щодо об'єднання дослідників різних країн, передусім поляків та українців, для спільного вивчення культури багатонаціональної Галичини ХІХ й ХХ ст. Також відрадним явищем було названо постійне збільшення кількості учасників конференції, що з року в рік представляють все ширшу географію наукових осередків. На даному форумі було заявлено доповіді 93 учасників, що представляли провідні польські (Краків, Варшава, Вроцлав, Лодзь, Торунь, Люблін та ін.) й деякі українські (Львів, Івано-Франківськ, Дрогобич) наукові осередки. Із привітальними словами до учасників конференції звернулися також декан гуманістичного факультету, професор *К.Карольчак* і директор Інституту наукової інформації та бібліотекознавства професор *Г.Косентка*. Робочими мовами конференції були польська й українська.

На пленарному засіданні було виголошено доповіді професора *А.Алексевич* ("Вибрані джерела до історії друкарні Піллерів у Львові"), професора *С.Сокул* ("Львівські редакторки, журналістки, публіцистки та видавчині (1783–1918)"), професора *Є.Яровецького* ("Краківський "Dziennik Polski" (1940–1945) на тлі конспіраційної преси демократичних угруповань доби окупації"), доктора *А.Знайомського* ("Внесок львівського наукового середовища в розвиток польської бібліографії від середини ХІХ ст. до 1939 р."), доктора *В.Кулка* ("Львівські та краківські гімназійні бібліотеки в добу автономної Галичини"), доктора *Б.Дамбровської* ("Співпраця бібліофілів Кракова та Львова в галузі науки про книгу") і колекціонера *А.Знамірського* ("Львівські мотиви на екслібрисах польських та українських графіків"), що задали тон усьому форуму.

Робота конференції відбувалася в чотирьох секціях: "Книги та видавництва ХІХ і ХХ ст." (керівник – професор *М.Конопка*), "Бібліотеки ХІХ і ХХ ст." (керівник – професор *Р.Яскула*), "Часописи ХІХ й ХХ ст." (керівник – професор *С.Сокул*), "Літературна культура ХІХ й ХХ ст." (керівник – професор *К.Вожняковський*). Роботу всіх секцій супроводжували змістовні дискусії. Зауважимо, що перші три з них є традиційними для цієї конференції. Натомість остання, четверта по-